ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2026. május 4.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldja meg a feladatokat!

Szikszainé Nagy Irma: A líráról – röviden (részlet)

A stílus és a nyelvhasználat szorosan összefügg, mert amikor egy beszélő, alkotó egy szót vagy egy nyelvi formát kiválaszt, tulajdonképpen stílust is választ.

A szépirodalmi stílusválasztás első lépésként műnemi választást jelent. Az epika és a dráma mellett a líra a harmadik műnem. A lírát csak a 16. századi Itáliában kezdik a rövid versfajták összefoglaló neveként említeni, és a 18. század második felétől szokás a műnemek egyenrangú együttesében számontartani, illetve az életrajzi (alkotói) és a lírai (versbeli) ént megkülönböztetni.

A *líra* szó eredetileg 'lantot' jelentett, így lett a lant kíséretében előadott énekvers neve, ahogy Balassi Bálint versei fölött még ott az *ad notam* jelzés. Csak a későbbiekben függetlenedett az ún. szövegvers a zenekísérettől. Ma a költők „lírai hangszerkezeléséről" szokás beszélni, mert a zene, azaz a hangzás, a ritmus mindig is meghatározó eleme a versnek.

A líra *műnemek közötti helyét* és lényeges sajátosságát így jelölte meg Petri György: azért van a lírának sajátos helye a műnemek között, mert egyedül képes tárgyává tenni az univerzálékat (szabadság, szerelem, halál, boldogság, boldogtalanság). „Egy regény vagy egy dráma nem szólhat a szerelemről vagy a halálról, csak X. Y. szerelméről, vagy X. úr és Y. kisasszony viszonyáról". De a műnemi határok ennek ellenére nem élesek, hanem átjárhatók.

A lírai *beszédhelyzet* középpontjában az én áll. A lírát a személyes megnyilatkozás fiktív utánzásának, „kihallgatott magánbeszédnek" szokták tartani. A lírai szövegtől a befogadó nem történetmesélést vár, hanem gondolat-, érzelem- és hangulatközvetítést, amely fényt derít egy addig feltáratlan világra. A lírában mindig is uralkodó a világot tükröző személyes, eredeti, intenzív érzelmek újszerű kifejezésmódja. A líra a szubjektivitás műneme, az önkifejezés területe, ahogy Gottfried Benn állítja: „[…] a vers mögött minden esetben jól láthatóan ott áll a szerző, a lénye, a léte, a belső állapota", még a legtárgyilagosabb szövegekben is. […]

A líra a *formai sajátságai* révén is elkülönül a másik két műnemtől. Látszólag végtelenül egyszerű, hiszen kifejezőeszköze a szó. Valójában nem pusztán a szó, és ezáltal a hangok jelentést erősítő szerepe a meghatározó, hanem sokkal inkább a szavak újszerű kapcsolásán, plasztikus képanyaggá kötésén és az így teremtődő zeneiségen múlik a művészi hatás. Eltérő lírai *beszédmódok* különböztethetők meg a lírai szövegekben: az *én-formájúban* sem feltétlenül azonos az alkotói és a lírai én; az *önmegszólító* beszédmódban a költő önmagával folytat dialógust **A**[1]; a személyesség pedig látszólag teljesen eltűnik a *harmadik személyű előadásmódban.*

A líra *esztétikuma* a nyelvből „bányászható ki", így születik meg a teremtő anyagból (szókincs, grammatikai szerkezetek stb.) a teremtett anyag, azaz a létrehozott nyelvi forma.

A *líranyelv* milyensége elsőrendű fontosságú. A magyar líranyelvben koronként és alkotóktól függően sokat változtak az esztétikai rendszerek, a lírapoétikai alakzatok, a nyelvi közlésmódok. De az alapvető *formateremtő elvek* változatlanul megőrződtek: a líra hangzása, zenei szerkezete meghatározó, mert az akusztikai szintje a jelentéssel összefüggésben keletkezik. Sok esetben a vers érzésanyaga kíván megfelelő ritmizáltságot. **B** A lírai szöveget a hétköznapi beszéd fölé emeli a ritmikai kötöttsége. A líra strófaszerkezete a mondatstruktúra, a szünetek, a hangsúlyok által érvényesül. A rím is fokozza a sorok rögzítettségét, éppen ezért gyakorisága vagy éppen hiánya jellegzetes stíluseszköz. A stíluselemek elrendezése, újjárendezése különböző alakzattípusok révén expresszivitást teremt.

[1] A kiemelt betűjelekhez az 1. feladat kapcsolódik.

A lírán belül számos *műfaj* mint állandósult kifejezési forma, azaz megnyilatkozási típus különíthető el. A líraértelmezés szempontjából fontos a műfajok elkülönítése […], mert a stílus műfajonként is módosul, hiszen minden műfajnak megvan a maga stílusa. Jelentésképző szerepük van a lírai szövegek érzelmi, gondolati, élmény-, vallomás-, helyzet- és szerep-, a kollektív vagy a tárgyias líra műfaji kategóriáinak. A líraelmélet az utóbbi időkben új verstípusokat különböztetett meg (objektív líra, létösszegző versek, önmegszólító versek, idő- és értékszembesítő versek).

A líra *történetében* a műnem alapvető meghatározó jegyei változatlanok, csak a másodlagos sajátosságok módosulnak (pl. grammatikai eszközök). A líratörténeti folyamatban fordulat akkor áll be, amikor a költői önmegértéshez feltett kérdésre az alkotó új válasszal felel, ha a nyelvszemlélet módosul, ha új kultúraértelmezés születik, ha a képalkotás változik, ha művészi újszerűség jelentkezik, ha új ízlésirány tör felszínre. A líratörténet toposzai, azaz a nagy múltú, hagyományos motívumok irodalomtörténeti korszakokon át megmaradnak, átöröklődnek. Arany János például a lefelé mozgás archetipikus szimbólumával nemegyszer élt az 1850-es években írott verseiben. **C**

A *líraolvasás* poétikai kérdései időről időre változnak. A lírai szöveg fikcionális, ezért nem lehetséges literális olvasata. Még a természeti jelenség „festése” sem reprodukció, hanem grammatizáltság, poetizáltság, stilizáltság, retorizáltság és strukturáltság révén keletkezett alkotás.

A *líraértés* akkor megfelelő, ha nem kizárólag az olvasó tetszőleges értelmezése szabja meg az értelmezést, és nem is csak a szöveg a jelentéstulajdonítás alapja, hanem a kettő együtt. A modern líraelméletben a monologikusnak értelmezett költői hang helyett a dialogicitás érvényesülését fogadják el, azt vallva, amit Kosztolányi Dezső állított: „az olvasó tevékeny-alkotó munkatársává válik” a költőnek, vagyis minden mű dialogikus jellegű az alkotó (a mű) és a befogadó kommunikációjában, mert a jelentésképzés mindig nyitott, és az olvasóra vár a feladat: folytatni az értelemalkotást.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

Forrás: Szikszainé Nagy Irma (2024): A líráról – röviden. *A magyar líra stílustörténete.* Osiris Kiadó, Budapest. 11–14.

1. Az alábbiakban három versrészletet olvashat. Válassza ki, hogy az adott versrészletet melyik betű helyére (A, B, C) illesztené be példaként az olvasott szövegbe! Minden helyre csak egy betűjelet írhat.

a) „Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.
Zúg a tüske,
szél szalad ide-oda,
reszket a galagonya magába.” _____**B**_____ betű helyére

b) „Most ez a hit... néma kétség,
S minél messzebb haladok,
Annál mélyebb a sötétség;
Vissza sem fordulhatok.
Nem magasba tör, mint másszor –
Éltem lejtős útja ez;
Mint ki éjjel vízbe gázol
S minden lépést óva tesz.” _____**C**_____ betű helyére

c) „Tudod, hogy nincs bocsánat,
hiába hát a bánat.
Légy, ami lennél: férfi.
A fű kinő utánad.” _____**A**_____ betű helyére

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

2. A szövegben több idegen szót olvashat. Ezek közül háromnak megadjuk a jelentését, magyarázatát. Írja az idegen szót az adott jelentés után!
a) valaminek a dallamára (éneklendő): ad notam
b) általános, egyetemes érvényű, mindenre kiterjedő; mindenki számára érthető értékek: univerzálé(k)
c) egyéni nézőponton, tapasztalaton, személyes érzelmeken és véleményen alapuló megközelítés: szubjektivitás/szubjektív

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3. Döntse el, hogy az alábbi állítások igazak (I) vagy hamisak (H)! Írja a betűjelet a második oszlopba!

A lírai műfajok csak a 16. századtól kezdve terjedtek el.	**H**
A stílus választás és elrendezés eredménye.	**I**

Adható 2, 1, 0 pont.

4. a) Húzza alá a felsorolásból a <u>lírai műfajokat</u>! Jelölése egyértelmű legyen! Figyeljen arra, hogy minden hibás aláhúzás csökkenti a jó válaszok számát.
9–8 jó válasz 3 pont. 7–6 jó válasz 2 pont. 5–4 jó válasz 1 pont. 3–0 jó válasz 0 pont.
Például: 7 jó válasz és 2 rossz aláhúzás: 1 pont.
4 jó válasz és 2 rossz aláhúzás: 0 pont

<u>epigramma</u> eposz <u>elégia</u> <u>ekloga</u> vers <u>himnusz</u> disputa
disztichon <u>ditirambus</u> <u>rapszódia</u> invokáció <u>óda</u> gesta <u>zsoltár</u>
tercina históriás ének <u>helyzetdal</u> elbeszélő költemény

Adható 3, 2, 1, 0 pont. Negatív pontszám nem adható.

b) Írjon két állítást a szöveg alapján a líra műnemébe tartozó műfajok <u>közös</u> tulajdonságára, jellemzőjére! Idézhet is.

Lehetséges válaszelemek
– „egyedül képes tárgyává tenni az univerzálékat”
– „kihallgatott magánbeszéd”
– „gondolat-, érzelem- és hangulatközvetítés”
– „a szubjektivitás műneme, az önkifejezés területe” stb.

Más, releváns válaszelemek is elfogadhatók a szöveg alapján.
Adható 2, 1, 0 pont.

5. Értelmezze Weöres Sándor alábbi sorait!

„A jó vers élőlény, akár az alma,
Ha ránézek, csillogva visszanéz…”

Idézze (szó szerint vagy tartalmilag) **a bázisszövegnek azon szövegrészét, amely hasonló gondolatokat tartalmaz, mint Weöres Sándor verse!**

Lehetséges válaszelemek

– „a monologikusnak értelmezett költői hang helyett a dialogicitás érvényesülése”
– „az olvasó tevékeny-alkotó munkatársává válik” a költőnek
– író és olvasó együtt „alkotják” a művet
– a jelentésképzés mindig nyitott, és az olvasóra vár az értelemalkotás
Más, releváns válaszelemek is elfogadhatók.
Adható 1, 0 pont.

6. a) Bizonyítsa két érvvel, hogy a középkori trubadúrlíra hagyományaira játszik rá az alábbi költemény! A két érv együttesen ér egy pontot.

Ez világ sem kell már nekem Nálad nélkül, szép szerelmem, Ki állasz most én mellettem, Egészséggel, édes lelkem. Én bús szivem vidámsága, Lelkem édes kévánsága, Te vagy minden boldogsága, Veled Isten áldomása. Én drágalátos palotám, Jóillatú piros rózsám, Gyönyerű szép kis violám, Élj sokáig, szép Júliám!	Feltámada napom fénye, Szemüldek fekete széne, Két szemem világos fénye, Élj, élj életem reménye! Szerelmedben meggyúlt szivem Csak tégedet óhajt lelkem, Én szívem, lelkem, szerelmem, Idvez légy, én fejedelmem! Júliámra hogy találék, Örömömben igy köszenék, Térdet fejet neki hajték, Kin ő csak elmosolyodék. /Balassi Bálint/

Lehetséges válaszelemek

– eszményített nőalak a vers megszólítottja
– találkozás, hódolás: térd- és főhajtás, köszönés; bókolás; udvarlás
– elragadtatott, rajongó szerelmi élmény
– a vallásos-szakrális beszédforma *(„Idvez légy, én fejedelmem”)*
– elérhetetlen nőalak, viszonzatlan szerelem *(„Kin ő csak elmosolyodék.”)*
Más, releváns válaszelemek is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont.

b) Egészítse ki a következő mondatot a fenti versre vonatkozóan!

A vers ritmusát a középkori magyar költészetre jellemző **ütemhangsúlyos/magyaros** verselés, verselési mód határozza meg, melyet **bokorrím** (rímfajta megnevezése) fog strófába.

Adható 2, 1, 0 pont. A rímképlet önmagában nem elfogadható.

7. A magyar irodalom ismert költőinek születési és halálozási évszámát olvashatja az alábbiakban. Válassza ki a felsorolt nevekből, melyik költőnk mikor élt! Írja a költő nevét a választott dátumokhoz! (Az évszámok mellett az időrend és a korszakok is segítenek a feladat megoldásában.)
7–6 jó válasz 2 pont. 5–4 jó válasz 1 pont. 3–0 jó válasz 0 pont.

1554–1594 Balassi Bálint **1773–1805 Csokonai Vitéz Mihály**

1800–1855 Vörösmarty Mihály **1823–1849 Petőfi Sándor**

1877–1919 Ady Endre **1905–1937 József Attila**

1909–1944 Radnóti Miklós

Ady Endre Balassi Bálint Csokonai Vitéz Mihály József Attila

Petőfi Sándor Radnóti Miklós Vörösmarty Mihály

Adható 2, 1, 0 pont. A vezetéknév önmagában is elfogadható.

8. Olvassa el az alábbi verset, majd oldja meg a feladatokat!

Kölcsey Ferenc: *Áldozat*

Áldozatom két Istenség oltára felett áll:

Könny neked, ó Szerelem, és neked, ó Haza, vér.

a) Mi a vers műfaja? epigramma
Adható 1, 0 pont.

b) Nevezze meg a 2. verssort!

A 2. sor (verstanilag): pentameter

Adható 1, 0 pont.

9. Válassza ki az alábbi művek közül azokat, amelyek a líra műnemébe sorolhatók <u>ÉS</u> nyugatos költők versei! A jó válaszokat húzza alá! Jelölése egyértelmű legyen! Figyeljen arra, hogy minden hibás aláhúzás csökkenti a jó válaszok számát.
5–4 jó válasz 2 pont. 3 jó válasz 1 pont. 2–0 jó válasz 0 pont.

<u>*Tiszai csönd*</u> *Ki viszi át a Szerelmet* *Letészem a lantot* <u>*Esti kérdés*</u>

<u>*Héja-nász az avaron*</u> *A természet vadvirága* *A vén cigány* <u>*Hajnali részegség*</u>

Az élet kapuja *Apokrif* <u>*Esti sugárkoszorú*</u> *A Reményhez*

Adható 2, 1, 0 pont. Negatív pontszám nem adható.
Például: 5 jó válasz és 3 rossz aláhúzás: 0 pont.
4 jó válasz és 1 rossz aláhúzás: 1 pont

10. Olvassa el Nagy Gáspár versét! Nevezze meg azt a három költőelődöt, akinek a verssoraiból megalkotta Nagy Gáspár az alábbi – *Három kézjeggyel* című – költeményét! Mindegyik költőtől válasszon <u>KÉT</u> idézetet, verssort, írja azt a költő neve mellé!

„Halált hozó fű terem,	József Attila
Őrizd meg jól az életed,	József Attila
De künn a dal szabadító s szabad,	Ady Endre
A mindenséggel mérd magad!	József Attila
Nagyobb igaza sohse volt népnek,	Ady Endre
Én nem bűvésznek, de mindennek jöttem.	Ady Endre
Hunniában valami készül,	Ady Endre
Ne legyen egy félpercnyi békességünk,	Ady Endre
Jaj, a Tüzet ne hagyjátok kihalni,	Ady Endre
Hadd tehessek az emberiségért valamit!	Petőfi Sándor
Most hódolok midőn még messze vagy,	Petőfi Sándor
Akasszátok föl a királyokat!	Petőfi Sándor
Haza csak ott van, hol jog is van,	Petőfi Sándor
Édes Hazám, fogadj szívedbe, hadd legyek hűséges fiad!	József Attila
Akárhogyan lesz, immár kész a leltár.	József Attila
A hősöket egy közös sírnak adják,	Petőfi Sándor
Vörös, de karcsú még a nyár.	Ady Endre
Kik érted haltak, szent világszabadság!	Petőfi Sándor
Fülembe forró ólmot öntsetek,	Ady Endre
Én nem ilyennek képzeltem a rendet.	József Attila
Az Óceánt mégis elérem.	Ady Endre
Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet,	József Attila
A néppel tűzön-vízen át!	Petőfi Sándor
Nem halhatunk meg, élnünk kell tovább.”	József Attila

9–7 jó válasz 3 pont. 6–5 jó válasz 2 pont. 4–3 jó válasz 1 pont.
Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Az idézőjel nélkül írt megoldás is elfogadható. Csak a megidézett költőkhöz tartozó idézetekért jár pont.

11. Verselemzések egy-egy rövid részletét olvashatja az alábbiakban. Válassza ki, hogy az elemzésrészletek a megadott versek közül melyikhez tartoznak! Írja az elemző részletek betűjelét a vers melletti szövegdobozba! Minden dobozba csak egy betűjelet írhat.

A) A vers megszólítottja lehet a kedves, de lehet maga a beszélő (önmegszólítás), vagy akár maga az olvasó. Ezt a többszólamúságot a vers szövege is igazolja. A vers szerkezetében és a versbeszédben is megnyilvánul a többszólamúság: leíró részek és a megszólításban rejlő dialogikusság váltják egymást.

B) A költemény szervező elve a gondolatritmus, mely az egyes versszakok kezdősorának variációs ismétlődései révén az idő múlását, az ember mulandóságát érzékelteti.

C) A dal műfajának egyneműsége, akárcsak a dalokra jellemző nagyfokú zeneiség hiányzik a versből. A leírás és a reflexió kettőssége a vers szervező elve. A versszakot indító sorok még dalszerűen zengenek, de a zárósorok már utalnak a lélek zaklatott állapotára.

D) A költemény műfaja dal, verselése magyaros, kétütemű nyolcas sorokból épül fel. A népdalokra jellemző párhuzam és ellentét a vers szerkesztési elve.

Én sem volnék, ha nem volnál, ha te hozzám nem hajolnál, te sem volnál, ha nem volnék, ha én hozzád nem hajolnék. Osztódom én, osztódol te. Só vagy az én kenyeremben, mosoly vagy a bajuszomon, könny vagyok a két szemedben. Köt a véred, köt a vérem: szeretőm vagy és testvérem. Köt a vérem, köt a véred: szeretőd vagyok s testvéred. Szellőm vagy, ki megsimogatsz, viharom, ki szerteszaggatsz, szellőd vagyok, ki simogat, viharod, ki szétszaggatlak. Ha nem volnék, te sem volnál, én sem volnék, ha nem volnál. Vagyunk ketten két szép nyárfa, s búvunk egymás árnyékába. /Kányádi Sándor/	**D**
Ki nyárból őszbe ballag át, Sugárból szőne balladát – Fölötte tépett, őszes ég, Vörösbe tévedt szőkeség. Ki őszből télbe lépeget, Lehelne szélnek éneket – Fölötte köd, hó, szent hideg, S a dallam sem szól senkinek. Ki tél s tavasz felé megyen, Miért töprengjen éneken? Örökre úgyse tartana Fölötte dal, se ballada. /Kovács András Ferenc/	**B**

Elaludtak a fák a levelek libegnek az álmok tudnak várni az álmok nem sietnek Tudjál álmokra várni ahogy ők tudnak várni rád az éber csak így nem csalja meg magát A levelek fölött álmodó fények úsznak az álmok fölragyognak a fények elalusznak Aludj fényekkel együtt ragyogj álmokkal együtt /Szilágyi Domokos/	**A** A fán a levelek lassan lengenek. Már mind görbe, sárga s konnyadt, puha. Egy hallgatag madár köztük föl-le jár, mintha kalitkája volna a fa. Így csinál lelkem is. Jár-kel bennem is, ágról-ágra lépked egy némaság. Szállhatnék - nem merek. Meghajlik, remeg a gally, vár és lépked a némaság. /József Attila/

C

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.
Ha egy dobozban több betűjel szerepel, arra a megoldásra 0 pont jár, függetlenül attól, hogy a betűjelek között van a jó megoldás is.

12. Nevezze meg az alábbi Závada Péter-idézetek kiemelt soraiban előforduló szóképeket!

Idézet	A kiemelt szóképek felismerése, megnevezése
„Ím, itt ülök újra e parkban a nyárral, Hol messzire vágy a merész utazó; **Fúvószenekar: koraesti madárraj** – Elszáll: puha szélben a trombitaszó.”	**metafora**
„Lemodellezni egy-egy érzeten, hogy tűnik a hús-vér valóság léggé – **mint teherdaru, csóválom fejem:** tán nem szerettelek. Vagy nem eléggé.”	**hasonlat**
„Az alvilágba hull a tiszta vatta, körös-körül **tapintható sötét** – a lomb a földnek végül visszaadta: Déméter siratja Perszephónét.”	**szinesztézia**

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

13. Olvassa el Weöres Sándor négysoros köszöntőjét, melyet költőtársának írt születésnapjára, majd fejezze be a megkezdett mondatokat!

A hatvan év, mit mindketten megértünk
nem jelenti, hogy gyümölcsként megértünk,
azt sem, hogy már mindent bölcsen megértünk,
legföljebb egy garast mégis megértünk.

a) A rímekben szereplő szavak – hangalak és jelentés kapcsolatát vizsgálva – azonos alakú / homonim **szavak.** (homonimák)
Adható 1, 0 pont.

b) Az 1. sorban szereplő *megértünk* szó jelentése: betöltöttük a 60 évet, éveink száma 60, 60 évesek lettünk, 60. születésnapunkat ünnepeljük, megéltünk 60 évet (magyarázat és/vagy szinonima),
a 3. sorban szereplő *megértünk* szó jelentése pedig: felfogunk, tudomásul veszünk, átlátunk (magyarázat és/vagy szinonima).
Más, releváns válaszelemek is elfogadhatók.
A két magyarázat együttesen ér 1 pontot.
Adható 1, 0 pont.

c) A *már* szó szófaja: időhatározószó / határozószó
Adható 1, 0 pont.

14. A költészetre mindig is jellemző volt a nyelvi játék, a nyelvvel való „bíbelődés”. Olvassa el az adott idézeteket, majd állapítsa meg, mi a játékosság, humor forrása az adott idézetben: párosítsa az idézetet a magyarázattal! Minden idézet mellé csak egy betűjelet írhat.

Idézetek	A játékosság forrása Betűjelek
„**A hegyek vajúdtak**, de most itt ülök a kezemben egy **egér**rel a képernyő előtt.” /Kemény István/	C
„Kiabálsz a **telefonba,** S szavaidnak **fele tompa.**” /Nadányi Zoltán/	B
„Engem minden hidegen **hagy ma.** Ellenben mit szólnak ahhoz, kérem, Hogy drágább lett a **hagyma**?” /Tóth Árpád/	D
„Emlékeimet oly tömegben érzem, oly **zsúfongásnak,** hogy velük át sem férhetek – nem csak kiomlott agyvelőm okán – egy házon, egy díványon, egy szobán, egy kártyafüzet négyzetcentijén…” /Tandori Dezső/	A

A) A **fiktív szóalkotás** furcsa, parodisztikus stílusárnyalatot teremt.
B) A **rímet indító mássalhangzók felcserélődése** adja a kecskerímet.
C) A **közmondás átalakítás**ából, a megszokott mondatforma szétszakításából született a játékos ötlet.

D) Az **azonos hangzású**, de **eltérő jelentésű** szavak játéklehetőségére épített a költő.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.
Ha egy rovatban több betűjel szerepel, arra a megoldásra 0 pont jár, függetlenül attól, hogy a betűjelek között van a jó megoldás is.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárás a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.

4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

6. Az értékelő tanár a javítási és értékelési útmutatóban közölt jelrendszerrel jelöli a dolgozatban a jónak minősített, a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket, valamint jelzi a szerkezeti, stílusbeli, szövegalkotási, nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

8. A helyesírás minősítése a helyesírás szabályainak való megfelelés szerint; a súlyos hibák, az enyhe hibák és a központozás figyelembevételével, a javítási-értékelési útmutatóban közölt egységes pontozási elv szerint történik.

9. Az íráskép minősítése a szöveg rendezettsége, olvashatósága az olvasó szempontjának figyelembevételével, a forma kulturáltsága szerint történik.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Tartalom – adható összesen 25 pont.

A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint. Terjedelem: 600–800 szó.

Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság részben elfogadható alkalmazása; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás; korlátozott fogalmi tájékozottság; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes közlések, hiányos tárgyi-fogalmi tudás
5–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra; felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések alig vagy nem azonosítható álláspont

Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont.

A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 600-800 szó) szerint.

5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem (+/– 50 szó)
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem (+/– 50 szó)
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (550 szó alatt) 850 szó feletti terjedelem

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, szétesős mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Értelmezze Vas István emlékversét! Elemzésében fejtse ki a vershelyzet és a lírai én beszédmódjának összefüggéseit! Dolgozatában mutassa be a költemény poétikai eszközeinek, különösen ellentétrendszerének jelentésformáló szerepét!
Fogalmazása 600-800 szó terjedelmű legyen!

Vas István: Levél a túlvilágra

Már negyven éve, hogy utolszor átkaroltuk egymást
(Egyébként először is, azt hiszem:
Még nem volt divat férfiak között az ölelősdi),
Én elfordultam csüggedten, te ott maradtál,
Mert nem és nem akartál csalni, bújni,
Lesz, ahogy lesz, ahogy Isten akarja – mondd,
Negyven év múlva már bevallhatod,
Hogy gondoltál-e gondolattalan
A nagy versekre, amiket megírsz majd.
Megérte, mondd? Tudom, neked megérte
A költészetért keresztre feszülni
És feltámadni versekkel rakottan.
Vagy írtunk-e szebb verseket azóta
Mi, akiknek megadatott a vénség?
De te, Miklós, nem fogsz megöregedni,
Ma is fiatalon s beszennyezetlenül jársz
Azon a megharcolt meredek úton
Amaz Ország felé, amelyben sose csalódtál.
Érvényesebb jel nem került kortárs útlevelére:
Megszáradt sárral kevert vér a hiteles pecsétje,

S ezt nem vonhatja vissza senki semmi módon.
Menj hát, Miklós, előttünk, *per saecula saeculorum*.[2]

1984

Forrás: *A magyar költészet kincsestára* (1999). Unikornis Kiadó, Budapest 246.

A **Tartalom** értékelése során akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban megadott szempontok mindegyikét releváns, értékelhető közlésben, meggyőzően kifejti, összefüggéseiben feltárja, azaz

I. kifejti a vershelyzet és a lírai én beszédmódjának összefüggéseit,
II. bemutatja a költemény ellentéteinek jelentésformáló szerepét,
III. bemutatja az alkotás további poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepét.

A feladatkiírás szempontjaira a vizsgázónak mindenképpen szükséges válaszelemeket adni; ezek hiánya tartalmi pontlevonásokkal jár.
Lehetséges válaszelemek a feladat kiírásának szempontjai szerint:

I. A vershelyzet és a lírai én beszédmódjának összefüggései

- A költemény: emlékvers. Alkotója, Vas István, Radnóti Miklós halálának 40. évfordulója alkalmából írta. A címzett személyére a költemény keletkezési éve, az onnan visszaszámított tragikus költőhalál ideje, illetve a szöveg számos intertextuális hivatkozása utal. A vers címe műfajjelölő; a lírai alany a túlvilágra, a halott költőtársnak, Radnóti Miklósnak üzen. Így a vershelyzet különlegessé válik.
- A különleges vershelyzet és a lírai én beszédmódja a szövegben végig szoros összefüggést mutat. A beszédmód az egyes versegységek tartalmi közléseihez illeszkedik.
- A lírai én beszédmódja a szövegben közvetlen: megszólalásában, levelében a címzetthez szól. Az így létrehozott kommunikációs helyzetben az egyes szám első személyen túl egyes szám második és többes szám első személyű közlésekkel él.
- Az alkotás ilyen módon párbeszédhelyzetet teremt holt és élő alkotó között. Az olvasó – értelemszerűen – csak a lírai én szólamát észlelheti.
- A költemény születésének oka a mű elején ismertté válik: a negyven évvel azelőtti, utolsó találkozás emlékverssé teszi az alkotást.
- A beszélő megszólalásaiban múltidéző nézőpontot használ.
- Beszédmódja kezdetben fájdalmas („*Én elfordultam csüggedten, te ott maradtál*”), később indulatos, majd emelkedett, patetikus. Az elégikus hangulatú, első belső egységében (1-6. sor) konkrét életeseményeket idéz: Radnóti költészetért való sorsvállalásának állít emléket. A második egységben (7-14. sor) beszédmódja indulatos („*Megérte, mondd?*”): költői kérdésekbe fogalmazza saját, belső kételyeit. Az utolsó belső egységben a versbeszélő emelkedett, fennkölt hangon szólal meg („*Menj hát, Miklós, előttünk, per saecula saeculorum*”). A lírai én beszédmódja és az ebből fakadó hangulatiság minden versegységben párhuzamos a szövegüzenettel.
- A versbeszélő a szövegben végig élőbeszédszerű kommunikációt folytat („*Megérte, mondd?*”). Ez a beszédmód szinte megeleveníti a halott költőtársat a neki írt levélben.

[2] *per saecula saeculorum:* latin nyelvű imádságok záróformulája: mindörökkön örökké; századok századain át

II. A költemény ellentéteinek jelentésformáló szerepe

- A vers fogalmi, hangulati és poétikai ellentétekben gazdag alkotás.
- A verscím kijelöli a költemény tragikus, fogalmi alapellentétét: a földi világ és a túlvilág, tehát élet és halál különállását.
- A mű nyitányában a beszélő visszatekint Radnóti Miklós életének végére, majd utal negyven évvel korábbi halálára. Ebben a visszatekintésben jelen és múlt állnak szemben egymással.
- A múltidéző emlékezésben a versbeszélő a vészkorszakot és benne a sajátja mellett Radnóti Miklós alakját eleveníti meg. Közlésében a fenyegetettségben megélt két, külön emberi sors, a te-én ellentéte jelenik meg („*Én elfordultam csüggedten, te ott maradtál/Mert nem és nem akartál csalni, bújni*”).
- Az elfordulás – maradás ellentétpárjában Radnóti egykori dilemmájára (menekülni – nem menekülni), később e dilemma alapján meghozott, sorsvállaló döntésére utal.
- A versszövegben megszólított, negyven éve halott Radnóti Miklóst múltja ismeretében, a jelen tapasztalatával felruházva faggatja a lírai én. Kérdései költői kérdések, melyekben a megválaszolhatóság – megválaszolhatatlanság ellentéte feszül.
- A „*Megérte, mondd?*” - kérdés a két különböző költői értékítéletről tanúskodik. A lírai én e kérdésben az egykori költőtárs elvesztésének fájdalmáról vall.
- A költemény magában hordozza az idő előtt befejezett és a teljes élet különbségét. E kérdést vizsgálva, Radnóti példáján át azt üzeni, hogy a szűkre szabott költői idő is képes teljes életművet hagyni az utókorra („*Vagy írtunk-e szebb verseket azóta/Mi, akiknek megadatott a vénség?*”).
- A költeményben hangsúlyosan van jelen a létfenyegetettségben megélt alkotói lét ellentmondásos kérdése. A lírai én Radnóti egykori költői reményeire, illetve azok hiányára kérdez rá („*Hogy gondoltál-e gondolattalan/A nagy versekre, amiket megírsz majd.*”).
- Az „*És feltámadni versekkel rakottan*” – sor a túlvilági lét perspektíváját mutatva a halál és a költői feltámadástudat ellentétét mutatja.
- Az alkotás szembehelyezi egymással a „*nem fogsz megöregedni*” kényszerű örök fiatalságát az öregséggel. A lírai én a fiatalsághoz a tisztaság („beszennyezetlenül”) állapotát társítja.
- A zárlatban a versbeszélő a „*S ezt nem vonhatja vissza senki semmi módon.*” – sorban a múló és múlhatatlan költői és emberi érdemek ellentétéről gondolkodik.
- A záró sor („*Menj hát, Miklós, előttünk, per saecula saeculorum.*”) üzenetében Radnóti példaképként jelenik meg a lírai én és a költőtársak/költőutódok életében. A te-mi ellenpontjaira is épülő költemény így az elöl-hátul járás (példamutatás és példakövetés) összetartozásában nyugszik meg.

III. Az alkotás további poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepe

- Vas István *Levél a túlvilágra* című verse egytömbű alkotás, ez a versüzenetek szerves tartalmi összetartozását jelöli.
- A költemény alakzatokban gazdag alkotás. Ismétlődései nyomatékosító szerepet töltenek be a műben.
- Az ötödik sor szóismétlése („*nem és nem*”) és halmozása („*csalni, bújni*”) Radnóti értékválasztását, a hatodik sor szóismétlése („*Lesz, ahogy lesz*”) a sorsszerűséget követő költő alázatát emeli ki a szövegben.

- A „*gondoltál-e gondolattalan*” figura etymologicája a szószerkezet tartalmi ellentétét nyomatékosítja.
- A „*megírsz majd. / Megérte, mondd?*” alliterációi a költői kérdés fájdalmát hangsúlyozzák.
- A szöveg további alliterációi („*költészetért keresztre*”, „*megharcolt meredek*”, „*vonhatja vissza*”) szintén a verbális közléselemek nyomatékosítását szolgálják.
- A költemény zárlatában a lírai én híres Radnóti-versek ismert szövegrészleteit illeszti saját szólamába. Megszólalásában a „vendégszövegek”, új kontextusba helyeződve, a szövegrészlet jelentését a megidézett versek jelentésével gazdagítják.
- A „*megharcolt meredek úton*” – szerkezet Radnóti *Meredek út* (1938) című verseskötetének címét, az „*Amaz ország*” a *Nyolcadik eclogá*t (1944) idézi fel a befogadó tudatában.
- A „*kortárs útlevelére*” (1934) az *Újhold* (1935) című kötet utolsó versét, a „*Megszáradt sárral kevert vér*” a *Razglednicák* (1944) negyedik versének részletét idézi.
- A záró sor figura etymologicás szövegidézete („*per saecula saeculorum*” – ’örökkön-örökké’), latin nyelvű imádságok jellemző záradékaként az örökkévalóságban rögzíti a költemény üzenetét és Radnóti Miklós alakját.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a *Javítási-értékelési útmutató*tól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.
Amennyiben a vizsgázó az intertextuális utalások, a „Miklós” név és a „negyven éve…”, valamint az „1984”, ellenére sem ismeri fel és nevezi meg a „Levél” címzettjét, Radnóti Miklóst, a megoldását értékelni kell, de a Tartalom pontszám nem helyezhető a legfelső teljesítménytartományba.

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint. Terjedelem: 250–450 szó	
Tartalom, tárgyi tudás, általános tájékozottság	
5–4 pont	releváns, tárgyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3–2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1–0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység, gondolatgazdagság	
5–4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3–2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevéssé releváns, közhelyes gondolatok
1–0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet, szövegfelépítés	
5–4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 250–450 szó
3–2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem 250–450 szó
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (250 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondatszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3–2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondatszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

a) „A tanulmány eredményei azt mutatják, hogy a lineáris elbeszélő és leíró szövegek számítógép képernyőjén történő olvasása gyengébb olvasásértéshez vezet, mint ugyanazon szövegek papíron történő olvasása. […]
Az eredmények azt mutatják, hogy a gyerekek lassabban olvasták a szövegeket számítógépen, mint papíron, ugyanakkor több információt idéztek fel a számítógépen olvasott szövegekből, mint a papírról olvasottakból. A szövegértésben azonban hatékonyabbnak bizonyultak, amikor papírról olvastak.” (Anne Mangen, 2013.)[3]

b) „A mai diákok ugyanis véleményem szerint meglepően sokat olvasnak, ha olvasásnak tekintünk mindenféle jelek dekódolását, a jelek közötti eligazodást. A mai diákok szövegolvasása alapvetően új stratégiákra épül: szimultán, információválogató, ugrásszerű, egyedi elemekre koncentráló, a felhasználóra koncentráló, képi, továbbá sokkal gyorsabb, mint az előző generációé. […]
Az olvasás során leggyakrabban egyes információkat keres ma egy az interneten kereső, dolgozó vagy olvasó ember. Nem is kell végigolvasnia egész szövegeket, mert minden technikai feltétele megvan annak, hogy csak azt olvassa el, azt szedje ki a szövegekből, amit keres. […] Így jött létre a szkipping-típusú, információkereső olvasás, amelynek az az előnye, hogy nagyon gyorsan rá lehet lelni azokra az információkra, amelyek érdekelnek valakit.” (Fenyő D. György, 2015.)[4]

c) „De beleütközünk itt az irodalomtanítás egyik nagy dilemmájába is: […] arra kellene megtanítani a gyerekeket, hogy merjenek és tudjanak lassan olvasni. A lassú olvasás visszaállítása, a koncentrált figyelem megtartása kulcsfontosságú.” (Szilágyi Márton, 2025.)[5]

Fejtse ki véleményét a fenti szövegekre reflektálva: Ön szerint a Z generáció („digitális bennszülöttek”, 1997 és 2012 között születettek) tagjainak olvasási stratégiái valóban megváltoztak-e a korábbi generációkéhoz képest! Kifejtő esszéjében térjen ki arra, hogy a digitális térben[6] történő olvasás következtében romlik-e a szövegértés, milyen előnyökkel és hátrányokkal jár a digitális olvasás a hagyományos (lineáris, papír alapú) olvasással szemben! Véleményét támassza alá legalább három szépirodalmi alkotás elolvasása során szerzett saját olvasás- és szövegértés-tapasztalatával!
Megoldása 250–450 szó terjedelmű legyen!

[3] Anne Mangen: *Lineáris szövegek olvasása papíron vagy számítógép képernyőjén: Hatások az olvasásértésre.* https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883035512001127
[4] Fenyő D. György: Hogyan olvasnak a fiatalok? *Gyermeknevelés*. 2015. 3. évf. 1. szám 62–63. https://www.studocu.com/hu/document/miskolci-egyetem/magyar-allam-es-jogtortent/fenyo-d-gyorgy-hogyan-olvasnak-a-fiatalok/84382240
[5] Szilágyi Mártonnal beszélgetett Bonczidai Éva: Nem mi teszünk szívességet Jókainak, ha olvassuk. *Magyar Kultúra Magazin.* 2025. V. évfolyam 1. szám. 125.
[6] Képernyőn olvasás (számítógépek, tablet, mobiltelefonok, e-book olvasók)

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A *Tartalom* és a *Problémaérzékenység* szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó érdemben állást foglal arról, hogy
1. a Z generáció („digitális bennszülöttek”, 1997 és 2012 között születettek) tagjainak olvasási stratégiái valóban megváltoztak-e a korábbi generációkéhoz képest,
2. a digitális térben történő olvasás következtében romlik-e a szövegértés,
3. milyen előnyökkel és hátrányokkal jár a digitális olvasás a hagyományos (lineáris, papír alapú) olvasással szemben,
4. hivatkozik a feladathoz mellékelt szövegrészekre,
5. véleményét alátámasztja legalább három szépirodalmi alkotás elolvasása során szerzett saját olvasás- és szövegértés-tapasztalatával.

1. A Z generáció („digitális bennszülöttek”, 1997 és 2012 között születettek) tagjainak olvasási stratégiái valóban megváltoztak-e a korábbi generációkéhoz képest?

– A Z generáció tagjai nem olvasnak kevesebbet, mint az előző generáció tagjai, hiszen a digitális térben elérhető tartalmak döntő része tartalmaz verbális szövegeket is (Fenyő D. György). Szépirodalmat, ismeretterjesztő szövegeket vagy tanulmányokat azonban kevesebbet olvasnak. Nagyregényeket, így Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés*ét vagy Jókai Mór *Az arany ember* című művét nehezen (vagy nem) olvassák el.
– Ennek oka lehet az, hogy az olvasási stratégiájuk jelentősen átalakult: kialakult a „szkipping-típusú” olvasás (Fenyő D. György), az esztétikai élmény elé került az információkeresés. Az információáradat felgyorsította az olvasás sebességét, a szövegcentrikusság helyett az olvasóra, az információkeresőre került a hangsúly.
– A digitális térben a szövegek mellett, azt kiegészítendő folyamatosan jelen vannak a képek, ábrák, videobejátszások, animációk. A Z generáció tagjai folyamatosan együttesen értelmezik a nyelvi és képi „szövegeket”.
– Egyre több hangoskönyv elérhető a digitális térben, s egyre többen olvassák el így a kötelező olvasmányokat is (pl. Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*, Arany János: *Toldi*). Lineáris, papír alapú olvasásnak nem tekinthető ez az „olvasás”, de a megértés szintje lehet közel azonos.
– A Z generáció olvasási stratégiáinak a rövidebb szövegek felelnek meg jobban, pl. Örkény egypercesei, novellák (Mikszáth, Kosztolányi, kortárs novellák), lírai alkotások.

2. A digitális térben történő olvasás következtében romlik-e a szövegértés?

– Két ellentétes vélemény olvasható a felvezető szövegekben: Anne Mangen szerint a digitálisan olvasott művek esetében rosszabb volt a vizsgáltak szövegértése, mint amikor papír alapon olvastak. A szkipping-típusú olvasás az információ megkeresésében sikeresebb. (Fenyő D. György)
– Hosszabb terjedelmű szövegek, így pl. regények, drámai művek digitális olvasása azonban nehezebb, gyakori a „szkennelő” olvasás, mely felszínesebb, rosszabb szövegértéshez vezet.
– A gyors, információkra központosító, gyakran multitasking tevékenység részeként, az olvasás hatékonysága csökken (Anne Mangen), erre figyelmeztet Szilágyi Márton is: fontos a lassú, figyelemmegtartó olvasás.

3. Milyen előnyökkel és hátrányokkal jár a digitális olvasás a hagyományos (lineáris, papír alapú) olvasással szemben?

– A digitális szövegolvasás előnyei lehetnek:

- könnyebben elérhetők a művek (nem kell könyvtárba menni),
- a keresőprogramokkal szakirodalmi munkákat is könnyebben találhatunk,
- QR-kódokkal vagy linkekkel elérhető képek, animációk, hipertextek jelenléte a hagyományos, lineáris olvasásnál izgalmasabbá, érdekesebbé tehetik a szövegeket,
- a művekhez, szerzőkhöz, stílusokhoz tartozó információk könnyen elérhetők.
- Hordozhatóság: egyetlen e-könyv olvasón vagy eszközön rengeteg könyv tárolható, ami megkönnyíti az utazást.
- Személyre szabhatóság: állítható a betűméret, a betűtípus és a háttérvilágítás (pl. látássérült olvasók esetén fontos szempont).

– A digitális szövegolvasás hátrányai lehetnek:

- A szépirodalmi szövegek esztétikailag megformált, összetett szövegek, melyeket értő, koncentrált olvasással lehet csak megérteni (intertextuális utalások, képvilág, konnotatív jelentés) és élvezni. Ezért tartja fontosnak Szilágyi Márton, hogy a lassú olvasásra kell megtanítani a gyerekeket. Pl. *Az ember tragédiája* kérdésfeltevéseinek, filozófiai utalásainak megértése.
- A gyors, információra összpontosító olvasás nem fejleszti az önálló fantázia és elmélyült gondolkodás kialakítását. Az irodalmi művek gondolkodni tanítanak, önmagunk és világunk megismerésére. Ezt a lehetőséget veszítjük el, ha nem olvasunk szépirodalmat, csak egyéb digitális tartalmakra koncentrálunk.
- A digitális eszközökön lévő értesítések és egyéb alkalmazások, az ingergazdagabb környezet könnyen elvonják a figyelmet az olvasásról, ami ronthatja a fókuszt és a mélyebb megértést.
- Sokan kedvelik a könyv fizikai érintését, a könyv illatát, magát a lapozást, ez hiányzik a digitális szövegolvasás során.

4. A vizsgázó reflektál a feladathoz mellékelt szövegrészekre.

5. A vizsgázó véleményét alátámasztja legalább három <u>szépirodalmi alkotás</u> elolvasása során szerzett <u>saját olvasás- és szövegértés-tapasztalatával</u>.

A vizsgázó a törzsanyagon kívüli irodalmi műveket is választhat példának.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a *Javítási-értékelési útmutató*tól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.
A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - - - - - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között:→, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik: ~~~~~

  Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⌶
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⌶
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályai*nak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba.
  (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A műértelmező szövegalkotási feladatot és a reflektáló szövegalkotási feladatot **szószámtól függetlenül javítani, értékelni kell,** majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
  A vizsgadolgozat szövegalkotási feladatai (műértelmező szöveg és reflektáló szöveg) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhetők, ha** a vizsgázó a feladatokat nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladatok témájáról írt. Ebben az esetben helyesírási hibapontjait a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a javító tanár.
  Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználat pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss, kommunikáció, kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel*, *dühhel/dühvel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia*, *balatoni, móriczi, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik, folyjon, megfojtja)*
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen, hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis;* az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központozási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központozási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központozási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központozási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központozási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központozási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	**0**
3–4	**–1**
5–6	**–2**
7–8	**–3**
9–10	**–4**
11–12	**–5**
13–14	**–6**
15–16	**–7**
17–	**–8**

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettsége) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.